

ВИСНОВОК

**рецензента, доктора педагогічних наук, професора
Лаврентьєвої О.О.**

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів
дисертаційної роботи
Іванової Олени Анатоліївни
«Формування активної професійної позиції майбутніх фахівців сфери
обслуговування в освітньому процесі фахових коледжів»,
що представлена на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності
015 - професійна освіта**

В умовах, коли відбувається трансформація неперервної професійної освіти, підвищується роль та значущість фахової передвищої освіти. Тож, дисертації, що порушують питання якісного оновлення змісту підготовки майбутніх молодших бакалаврів, є досить важливими як для соціально-економічного розвитку країни, так і для успіху й добробуту її громадян.

Загалом, робота склалася. Вона має всі ознаки наукової новизни й практичної значущості. Усі вимоги до її підготовки (обсяг публікацій, апробація, впровадження результатів) витримано.

У роботі є чимало аспектів, які дозволяють сформулювати нове бачення особистісної і професійної позиції майбутнього фахівця, шляхів її активізації. Проведено на фаховому рівні аналіз сфери обслуговування та професійної підготовки молодших бакалаврів в Україні та в зарубіжжі. Узагальнено головні ціннісні концепції, відповідно яких фахівець сфери обслуговування має сформувати власну професійну позицію, визначено та досить вдало узагальнено в п. 1.2 таблицею «Способи виявлення активної професійної позиції керівників бізнесу та фахівців сфери послуг», що дало змогу дисертантці сформулювати сутність активності професійної позиції. У роботі багато цікавих і влучних прикладів, що підтримують авторські ідеї. Імпонує, що принципи формування професійної позиції майбутніх фахівців сфери обслуговування в освітньому процесі фахових коледжів відповідають структурі цього особистісного утворення. Авторкою чітко й ґрунтовно описано складники технології формування досліджуваного феномену.

Беззаперечно робота має наукову новизну та теоретичне значення, які полягають у тому, що в дисертації:

- *уперше* розроблено, теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено технологію формування активної професійної позиції майбутніх фахівців сфери обслуговування в освітньому процесі фахових коледжів на підставі системного, компетентнісного, контекстного, особистісно діяльнісного, функціонально-маркетингового підходів, що містить такі взаємопов'язані складники, як: проблемно-цільовий, методологічний, процесуальний, оцінно-рефлексивний;

- *уточнено й конкретизовано* понятійно-категоріальний апарат досліджуваної проблеми («професійна позиція», «активна професійна позиція», «фахівець сфери обслуговування», «активна професійна позиція фахівця сфери обслуговування», «педагогічна технологія», «технологія формування активної професійної позиції майбутніх фахівців сфери обслуговування в освітньому процесі фахових коледжів»);

- *удосконалено* зміст, методи (тренінгові, ситуаційного навчання, проектної діяльності) та форми навчання (лекційні, практичні та семінарські заняття), а також позанавчальної діяльності (волонтерська, промоутерська, соціально-просвітницька), спрямовані на розвиток соціального, когнітивно-діяльнісного, комунікативного, особистісно-організаційного та рефлексивного компонентів активної професійної позиції майбутніх фахівців сфери обслуговування в освітньому процесі фахових коледжів;

- *набули подальшого розвитку* наукові уявлення про сутність, структуру, компоненти, показники й рівні сформованості активної професійної позиції фахівця сфери обслуговування; діагностичний інструментарій оцінювання рівнів зазначеного утворення.

Зі знанням справи організовано й проведено педагогічний експеримент. Досить детально обґрунтовано й практично реалізовано шляхи оновлення провідних курсів в підготовці молодших бакалаврів сфери обслуговування. З опису експерименту зрозуміло суттєвий авторський внесок у цю справу.

Охоплено не лише фахове навчання, але й інші сфери формування активної професійної позиції.

Тож, практичне значення дослідження полягає в розробці та впровадженні технології, що може бути покладена в основу моделювання відповідного процесу для студентів освітньо-професійного рівня «фаховий молодший бакалавр», які навчаються за спеціальністю 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність та 181 Харчові технології; суттєвому оновленні, модифікації та коригуванні змісту навчальних дисциплін «Організація обслуговування в закладах ресторанного господарства», «Основи маркетингу», «Основи психології», «Основи стандартизації», «Етика бізнесу», «Захист прав споживачів», «Соціальна відповідальність та ділове партнерство», а також у створенні банку методичних розробок за означеною темою.

Поряд із вказаними позитивними сторонами рецензована робота містить певні моменти дискусійного характеру, а саме:

1. Усі згадувані в тексті документи мають подаватися разом із датою їх прийняття. Наприклад, С. 57 – аналіз результатів «Навчання в процесі праці: успішні історії навчання на робочому місці в Європі» [European Centre...] необхідно підкріпити датою, а можливо й переліком країн, тоді буде зрозумілим його значущість у контексті дослідження.

2. Усі визначення ключових понять дослідження слід подавати з додатком тексту, прописаного в назві дисертації – «майбутніх фахівців сфери обслуговування» (а не «послуг»). У всіх випадках слід переформулювати текст так, щоб не було повторів термінології.

3. Варто переглянути формулювання «наслідувати чужий досвід», оскільки це словосполучення сприймається як приналежне до репродуктивної технократичної парадигми, а не як вияв активності майбутнього фахівця. Можна переформулювати в кілька способів: або «здійснювати аналіз, концептуалізацію, адаптувати», або, як у термінології В. Кременя, – «бути інноваційною особистістю» (творчо наслідувати, адаптувати до умов діяльності тощо).

4. Під час виокремлення змісту активної професійної позиції, а далі й

критеріїв її сформованості, авторка не подає підстав, які б слугували для цього основою. Доцільно також переглянути кількість компонентів цього складного особистісного утворення, оскільки визначені дисертанткою 6 позицій досить ускладнюють дослідження, тим більше, що деякі компоненти суттєво перекриваються (мотиваційний і рефлексивний, соціальний і комунікативний). Пропонуємо розглянути як компоненти різновиди активності, наприклад: пізнавальна активність, діяльнісна активність, рефлексивна активність, соціальна активність, комунікативна активність тощо. Визначені авторкою компоненти, на жаль, не узгоджені зі способами виявлення активної професійної позиції (які, до речі, досить гарно прописані).

5. Представлені методики (п. 2.1 і додатки) слід, по-перше, презентувати як інструменти діагностики відповідно до певного критерію, по-друге, пояснити як будуть визначатися низький, середній та високий рівень активності за кожною з методик. Доцільно також ознаки рівнів за кожним критерієм і загалом винести окремими текстом (можна в додатках), а опис загальних рівнів зробити більш лаконічним, а не через компіляцію ознак кожного з критеріїв, оскільки будь-який психологічний феномен є системним утворенням, отже володіє властивістю ємерджентності.

6. Особистісний критерій охоплює: самостійність, підприємницьку компетентність, комунікативну толерантність, риторичну компетентність, ініціативність – кожен з яких може бути об'єктом самостійного дослідження. Натомість показники з інших критеріїв виглядають менш об'ємними. Варто зробити опис критеріальної бази уніфікованою.

7. У описі формувального експерименту авторці слід більше зосередитися на зробленому особисто, оскільки п. 2.2 дисертації містить забагато теоретичного аналізу. Цей матеріал слід переробити і подати як пояснення до обраних формувальних засобів.

8. По всьому тексту недостатньо акцентовано на шляхах формування активної професійної позиції та її структурних складниках. Варто переглянути стиль п. 2.1 і п. 2.2 та поряд із описом шляхів реалізації запропонованої

технології подавати аналіз впливу на компоненти досліджуваного феномену.

Втім, висловлені зауваження не применшують цінності проведеного дослідження. Загалом дисертаційна робота Іванової Олени Анатоліївни безсумнівно є самостійним, цілком завершеним результатом наукових пошуків дослідниці, відзначається безперечною актуальністю важливої та значущої проблеми професійної освіти, містить значні наукові доробки, нові, раніше незахищені наукові положення. У зв'язку із вищенаведеним вважаємо, що дисертаційна робота О.А. Іванової «Формування активної професійної позиції майбутніх фахівців сфери обслуговування в освітньому процесі фахових коледжів» за актуальністю, новизною теоретичних результатів, високим рівнем проведених досліджень відповідає вимогам Наказу Міністерства освіти науки України № 40 від 12 січня 2017 р. (zareestrovano в Міністерстві юстиції України від 03 лютого 2017 р. за № 155/30023) та пп. 9-18 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167), може бути рекомендована до захисту у спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Рецензент:

професор кафедри інноваційних технологій
з педагогіки, психології та соціальної роботи
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля»
доктор педагогічних наук, професор

О. О. Лаврентьева

